

До спеціалізованої вченої ради
Д 26.007.05 у Національній академії
внутрішніх справ
03035, Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Чаплинського
Костянтина Олександровича на дисертацію Дрозда Віталія Юрійовича
«Розслідування крадіжок з автотранспортних засобів», поданої на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 –
кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-
розшукова діяльність**

В умовах розбудови України як правової й незалежної держави, становлення та реформування економічної, соціальної й політичної систем суспільства, інтегрування до Європейського співтовариства, виняткової політичної обстановки в державі, ускладнення криміногенної ситуації та постійних провокацій на сході України спостерігається зміна структури та характеру злочинності, загальний рівень якої має тенденцію до зростання. Кризові процеси в Україні створили підґрунтя для суттєвого збільшення злочинів. Дедалі усе більшої актуальності набуває протидія корупції та організованих злочинності, які завдають значної шкоди державі, дестабілізують фінансово-кредитну систему, негативно впливають на стан економіки, ускладнюють криміногенну ситуацію. Нині, вони стали одним із факторів, що загрожують національній безпеці держави. Концентрація значних матеріальних цінностей в руках корумпованих представників органів влади й управління та керівників злочинних угруповань зумовлюють зростаючий інтерес до їх безпосередньої участі у політичних процесах держави. Зважаючи на це, у представників Європейського співтовариства виникає чимало запитань відносно стану й рівня протидії злочинності та корупції правоохоронними органами України.

На сьогодні злочинність досягла найвищого рівня за весь період існування незалежної держави. Дедалі злочинність набуває усе більш

ВХ. №		2176	
14	08	20	09 р.
КІЛЬКІСТЬ АРГУМЕНТІВ:			
ОСН. ДОК.	12	ДОДАТОК	—

організованого характеру. Такі динамічні зміни у характері злочинної діяльності й умовах боротьби з нею наочно демонструють недостатність старих засобів й методів правової, організаційної, технічної і тактичної протидії злочинним проявам і необхідність їх істотного оновлення, вдосконалення та розвитку.

Сьогодні, за цієї ситуації, суспільство вимагає від правоохоронних органів та органів влади й управління вжиття невідкладних законодавчих, управлінських та організаційних заходів щодо створення надійного заслону – ефективно діючої системи, з протидії злочинним проявам.

Зростання рівня злочинності в Україні може бути стабілізовано поєднанням законодавчих, організаційних заходів та наукових розробок. Одним з основних завдань, які повинна вирішувати наука у вказаному напрямі – актуалізація наукового і методичного забезпечення протидії злочинності, підвищення її результативності шляхом впровадження у діяльність правоохоронних органів найновіших наукових досліджень, розробок та передового досвіду.

Ознайомлення зі змістом автореферату, дисертації та науковими працями Віталія Юрійовича Дрозда свідчать про актуальність, наукову новизну та практичне значення проведеного дисертантом дослідження, яке присвячене науковому вивченню проблем організації і тактики розслідування крадіжок із автотранспортних засобів.

Актуальність теми дослідження. Неможливо не погодитися з автором, що крадіжка або таємне викрадення чужого майна, кримінальна відповідальність за вчинення якого передбачена статтею 185 КК України, є найпоширенішим злочином сьогодення. Серед усіх видів крадіжок особливого значення набувають крадіжки з автотранспортних засобів. Такі антисуспільні дії посягають на власність особи і тим самим завдають їй як матеріальної, так і моральної шкоди.

Наведені автором дані офіційної статистики Генеральної прокуратури України з 2017 року по перший квартал 2019 року демонструють значну кількість злочинів даної спрямованості. Останнім часом такі злочини набули

значного поширення по усій території України. Означене свідчать про не достатньою розробленість засобів і методів боротьби з таким видом злочинів, відсутність теоретичних рекомендацій щодо тактики розслідування.

Такі обставини вимагають наукового дослідження проблемних питань організації та планування розслідування, а також попередження таких злочинів.

Дисертаційне дослідження В. Ю. Дрозда виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015), Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р). Дисертаційна робота відповідає Переліку перспективних напрямів кандидатських та докторських дисертацій за юридичними спеціальностями (рішення президії НАПрН України від 18 жовтня 2013 р. № 86/11), Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275), Основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр. (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 р., протокол № 28/1). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ (протокол № 3 від 29 листопада 2016 р.) та схвалено Координаційним бюро НАПрН України (№ 990, 2016 р.).

Обрана автором тема дисертаційної роботи та порушені в ній питання без сумніву є актуальними та необхідними для практики розслідування такої категорії злочинів. Відчувається потреба у науковому вивченні означеної проблематики, зокрема, організації та планування початкового етапу розслідування відповідно до слідчих ситуації та висунутих версій, формування тактичних операцій, порядку взаємодії слідчого з працівниками оперативних підрозділів тощо. Важливим є також особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, використання спеціальних знань під час розслідування такого виду злочинів, а також процесуальний порядок відшкодування шкоди, завданої крадіжками з автотранспортних засобів.

Позитивно розцінюється аналіз дисертантом наукових досліджень, проведених впродовж останніх років, пов'язаних з розслідуванням різних видів крадіжок. Це праці: В. Л. Грохольського, В. А. Князева, Г. А. Кушніра, В. П. Петрунєва, І. В. Пирога, А. В. Сергунова, В. М. Юріна, І. М. Андрющенко, В. О. Баяхчева, В. С. Гуславського, О. В. Лагутіна, В. П. Пантелєєва, О. В. Самойлова, М. Г. Шурухнова, І. А. Батаєва, Г. О. Голубенко, Є. В. Назаркіна, В. В. Пушкарьова, О. Г. Швидкого, І. В. Сороки тощо.

Незважаючи на вагомий внесок згаданих учених, слід зауважити, що розслідування крадіжок із автотранспортних засобів не було предметом окремого наукового дослідження у вітчизняній літературі. У зв'язку із зазначеним, актуальність даної теми дослідження викликана відсутністю методичних рекомендацій практичним працівникам із розкриття та розслідування зазначеної категорії злочинів.

Метою проведеного Віталієм Юрійовичем дослідження є формування теоретичних положень та криміналістичних рекомендацій стосовно організації і тактики розслідування крадіжок з автотранспортних засобів.

Автором вдало підібрано та конкретизовано низку задач теоретичного та практичного значення, зокрема: 1) з'ясувати сучасний стан наукових досліджень проблем методики розслідування крадіжок із автотранспортних засобів; 2) визначити типові способи підготовки, вчинення та приховування крадіжок з автотранспортних засобів; 3) охарактеризувати слідову картину розглядуваних злочинів; 4) розкрити криміналістично значущі ознаки осіб, які вчиняють крадіжки з автотранспортних засобів; 5) виокремити типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування таких видів крадіжок; 6) запропонувати напрями вдосконалення взаємодії слідчих з оперативними та іншими підрозділами Національної поліції під час розслідування таких злочинів; 7) визначити особливості організації і тактики проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування, зокрема огляду місця події, допиту свідка і потерпілого; 8) запропонувати порядок й тактичні прийоми проведення допиту підозрюваного, обшуку, пред'явлення для впізнання та слідчого експерименту; 9) конкретизувати

особливості використання спеціальних знань з метою встановлення обставин, що підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях про крадіжки з автотранспортних засобів; 10) удосконалити процесуальний порядок відшкодування шкоди, завданої крадіжками з автотранспортних засобів.

Вирішення поставленої мети і задач дослідження відбувалося із урахуванням сучасної наукової думки, чинного законодавства та нагальних потреб слідчої і судової практики.

Оцінка методології дослідження. Об'єкт та предмет наукового дослідження сформульовані вдало і відповідають вимогам МОН України. Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері діяльності органів досудового розслідування та інших підрозділів Національної поліції України під час виявлення та розслідування злочинів проти власності. Предметом дослідження є розслідування крадіжок з автотранспортних засобів.

План наукової розробки логічний, який корелюється з метою та завданнями роботи. Висновки дисертації адекватні поставленій меті та завданням. Дисертаційне дослідження виконане у відповідності до наукових програм, планів і тем вказаних у вступній частині дослідження та авторефераті. Методи дослідження та напрями їх використання визначені відповідно до змісту дисертаційної роботи.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів підтверджена теоретичною і методологічною базою проведених досліджень, узагальненням праць вітчизняних вчених, комплексними дослідженнями практики.

Емпіричний матеріал відповідає вимогам репрезентативності. Належним чином проаналізовано та вірно трактовано систематизовані дані державної та відомчої статистичної звітності за 2017 р. – I квартал 2019 р., узагальнені матеріали вивчення 95 кримінальних проваджень про крадіжки з автотранспортних засобів за 2015–2018 рр., матеріали з Єдиного реєстру судових рішень (102 вироки суду за період 2011–2018 рр.), дані соціологічного опитування 234 слідчих Національної поліції з Вінницької, Житомирської, Дніпропетровської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської,

Кіровоградської, Львівської, Одеської областей та м. Києва.

Позитивно сприймається використання час підготовки дисертації власного практичного досвіду роботи, у тому числі в слідчих підрозділах ГУ Національної поліції в Одеській області.

Оцінка наукової новизни дисертаційного дослідження. Дисертант висунув вірні гіпотези, сумлінно їх перевінив та зробив слушні висновки, спрямував дослідження на розробку наукової концепції.

Зокрема, дисертантом комплексно, розроблено теоретичні положення та практичні рекомендації щодо розслідування крадіжок з автотранспортних засобів. У результаті дослідження конкретизовано низку положень теоретичного та практичного значення. Автором *вперше*: 1) визначено місце внутрішньої методики розслідування крадіжок з автотранспорту в структурі споріднених видової (розслідування крадіжок) та групової (розслідування корисливих посягань на власність) методик, із диференціацією програм розслідування залежно від предмета посягання (речей громадян, палива, комплектуючих), характеру доступу до автотранспортного засобу (пошкодження, демонтаж, вільний доступ або застосування спеціальних сканерів), умов, які сприяли вчиненню злочину (дії/бездіяльність водія, стан автотранспортного засобу); 2) надано рекомендації з організації і тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду місця крадіжки з автотранспортного засобу (місце огляду умовно розподілено на три зони: навколо, ззовні і всередині автотранспортного засобу; 3) враховано обов'язкову участь в огляді кінолога зі службовою собакою та спеціаліста-криміналіста відповідного профілю); 4) допиту власника автотранспортного засобу (запропоновано типовий перелік питань потерпілому з метою з'ясування обставин, які підлягають встановленню); 5) розроблено типологію правопорушників, які причетні до вчинення крадіжок з автотранспортних засобів, з виокремленням вікових, професійних, групових, психологічних та інших криміналістично значущих ознак, врахування яких сприяє розкриттю та розслідуванню цієї категорії злочинів; 6) науково аргументовано доцільність запровадження у практику розслідування крадіжок з автотранспортних засобів

кращого вітчизняного та зарубіжного досвіду правової регламентації та організаційного забезпечення заходів, які стосуються відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

Поряд з наведеним, автором *удосконалено*: систему типових способів вчинення крадіжок з автотранспортних засобів залежно від їх змісту, зокрема вчинені з підготовкою та спонтанно; програми (алгоритми) процесуальних дій, спрямованих на вирішення окремих тактичних завдань у типових слідчих ситуаціях, які виникають на початковому етапі розслідування крадіжок з автотранспортних засобів; теоретичне обґрунтування необхідності удосконалення нормативної моделі взаємодії слідчих з працівниками оперативних підрозділів, інспекторами-криміналістами, дільничними офіцерами поліції, кінологічною службою на різних етапах розслідування крадіжок з автотранспортних засобів.

Дістало подальший розвиток: 1) характеристика стану розробленості проблематики розслідування крадіжок з автотранспортних засобів, де встановлено, що дана тематика не була предметом окремого наукового дослідження у вітчизняній літературі; 2) криміналістичні підходи до диференціації матеріальних слідів крадіжок з автотранспортних засобів шляхом їх розподілу на групи залежно від локалізації; тактичні прийоми допиту підозрюваних (у конфліктних та безконфліктних ситуаціях), обшуку, впізнання викрадених речей, слідчого експерименту; 3) рекомендації щодо використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок з автотранспортних засобів у формах залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій, отримання консультації з питань, які потребують спеціальних знань, а також призначення судових експертиз (дактилоскопічна, трасологічна, матеріалів, речовин і виробів, генотипоскопічна та товарознавча).

З урахуванням зазначеного можна стверджувати, що новизна дисертації виявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і у запропонованому розв'язанні конкретних питань.

Значний обсяг опрацьованої здобувачем спеціальної літератури та нормативної бази, вивчених і узагальнених матеріалів практики забезпечує, на

нашу думку, належний ступінь наукової обґрунтованості та достовірності результатів виконаного дослідження. Теоретичні положення, висновки та рекомендації достатньо обґрунтовані, підтверджуються численними посиланнями на роботи провідних вчених як вітчизняних, так і зарубіжних.

Достовірність висновків дисертації підтверджується опрацьованими науковими джерелами, відповідними положеннями національного законодавства у частині, що стосується теми дослідження, а також матеріалами правозастосовної практики. Основні положення дисертаційного дослідження відображені в його авторефераті. Мета й завдання дослідження кореспондуються з висновками дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження знайшли відбиття в опублікованих у фахових наукових виданнях, і в тезах доповідей та науково-практичних конференціях. Текст дисертації виконано літературною українською мовою.

Практичне значення одержаних результатів. Позитивним є те, що розроблені, удосконалені та розвинуті автором теоретичні положення проблем розслідування крадіжок з автотранспортних засобів впроваджено у науково-дослідну сферу, практичну діяльність та освітній процес. Мається на увазі те, що матеріали дослідження впроваджено як рекомендації у: *науково-дослідну сферу* для подальшого розвитку положень криміналістики, кримінально-процесуального права та оперативно-розшукової діяльності (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 16.09.2019), *практичну діяльність* Національної поліції під час розслідування крадіжок з автотранспортних засобів, при проведенні занять у системі службової підготовки слідчих та співробітників оперативних підрозділів (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 17.01.2018 р.), а також в *освітній процес* під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів із навчальних дисциплін «Криміналістика», «Розслідування окремих видів злочинів» (акт Національної академії внутрішніх справ від 11.09.2019 р.).

Основні положення та висновки дисертації оприлюднено автором у виступах на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях,

а також відображено в шістьох статтях у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук та у міжнародному науковому виданні.

Структура дисертації та зміст її положень свідчать про комплексний підхід автора до вирішення поставлених завдань. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (201 найменування на 23 сторінках) та чотирьох додатків на 11 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 237 сторінок, із них основний текст дисертації – 202 сторінки.

Проведене автором дослідження базується на комплексному, системному підході, характеризується відповідним рівнем наукових узагальнень. Дисертант вміло та коректно аргументує свої твердження, ув'язує загальнотеоретичні проблеми з конкретним емпіричним матеріалом.

Зміст автореферату уможливорює скласти правильне та ґрунтовне уявлення про виконану роботу, де у стислому вигляді міститься уся інформація про результати проведеного автором дослідження, його апробацію, а також основні положення та висновки.

Позитивним є вивчення автором матеріалів Єдиного реєстру судових рішень (102 вироки суду за період 2011–2018 рр.) щодо такого виду злочинів. Це уможливило систематизувати їх у групи, з'ясувати способи вчинення, сформулювати відповідні класифікації, розробити типологію правопорушників, які причетні до вчинення крадіжок з автотранспортних засобів з виокремленням криміналістично значущих ознак, а також встановити низку іншої важливої для дисертаційного дослідження криміналістичної інформації.

Автор логічно та послідовно розглядає усі питання, що стосуються етапів розслідування крадіжок з автотранспортних засобів. Позитивним є те, що розроблені наукові положення підтверджуються прикладами з практики їх розслідування.

Необхідною для практики розслідування таких злочинів безумовно є типологія правопорушників, які причетні до вчинення крадіжок з автотранспортних засобів. Автором виокремлено криміналістично значущі їхні

ознаки, врахування яких сприяє розкриттю та розслідуванню цієї категорії злочинів. Зокрема вікових, професійних, групових, психологічних та інших ознак.

Дисертантом надано рекомендації з організації і тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду місця крадіжки з автотранспортного засобу (місце огляду умовно розподілено на три зони: навколо, ззовні та всередині автотранспортного засобу; враховано обов'язкову участь в огляді кінолога зі службовою собакою та спеціаліста-криміналіста відповідного профілю); допиту власника автотранспортного засобу (запропоновано типовий перелік питань потерпілому з метою з'ясування обставин, які підлягають встановленню).

Вдалим є зміст другого розділу, де досліджуються типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування крадіжок з автотранспортних засобів, порядок взаємодії слідчих з оперативними та іншими підрозділами Національної поліції. Заслуговує на особливу увагу, дослідження автора щодо організації та проведення огляду місця події та допиту власників автотранспортних засобів. Оскільки саме із таких слідчих (розшукових) дій і починається досудове розслідування, формується доказова база у кримінальному провадженні.

Оскільки такі злочини вчиняються таємно, то у більшості випадків виявити свідків стає вкрай важко. Автор, на базі емпіричних досліджень, вдало виділив групи свідків крадіжок з автотранспортних засобів: 1) самі водії автотранспортних засобів; 2) охоронці стоянок автотранспортних засобів; 3) мешканці будинків у дворі яких здійснено крадіжку з автотранспортних засобів; 4) працівники крамниць, охоронці, гаражного кооперативу, автозаправочних станцій тощо, які спостерігали за діями особи однак не знали, що той злочинець, а злочинець не знав, що хтось його бачить; 5) випадкові перехожі, що опинилися у місці вчинення крадіжки з автотранспортних засобів.

Водночас, ознайомлення зі змістом автореферату та дисертації уможливило сформулювати окремі зауваження, зокрема такі:

1. Так, надмірна наукова обережність та коректність автора, що проявляється у відсутність критичного аналізу думок та поглядів інших науковців, призвела до відсутності за змістом роботи критики та зауважень думок різних вчених.

2. Зі змісту дисертації вбачається, що автор більше зосереджує увагу на розслідуванні крадіжок з легкових транспортних засобів, однак значна частина крадіжок вчиняється і з вантажівок. Недостатньо уваги приділено вантажним перевезенням та крадіжкам таких вантажів.

3. У підрозділі 1.1 «Стан наукових досліджень проблем розслідування крадіжок з автотранспортних засобів» дисертант формує визначення «крадіжки з автотранспортних засобів» і чомусь обмежується лише деякими способами її вчинення. Зокрема, шляхом пошкодження, демонтажу або вільного доступу до такого автотранспортного засобу. Не зрозуміло чому автор обмежує таке визначення конкретними способами, адже з плином часу змінюються та удосконалюються способи його вчинення.

4. Автором, на стор. 69 розглядається характеристика особи злочинця (підрозділ 1.4), де дисертант, цілком обґрунтовано, включає до неї: вікові, професійні, групові, психологічні та інші криміналістично значущі ознаки, врахування яких сприяє розкриттю та розслідуванню цієї категорії злочинів.

Досить влучно доповнює таку систему соціально-психологічними факторами (стор. 79). Однак, за змістом частково розкриває наведені ознаки, а це певною мірою не розкриває повну картину «портрета» особи злочинця.

5. У підрозділі 2.2 автор розглядає взаємодію слідчого під час розслідування крадіжок із автотранспортних засобів з такими суб'єктами: з працівниками оперативних підрозділів, з інспекторами-криміналістами; з працівниками кінологічної служби; з працівниками патрульної поліції; з дільничними офіцерами поліції. На основі опитаних респондентів виділяє форми такої взаємодії, акцентує увагу на суб'єкті, з яким найбільш ефективна така співпраця тощо. Однак, для більшої репрезентативності роботи слід було опиратися не лише на результати проведеного опитування, а на аналіз

кримінальних проваджень у частині проведеної взаємодії з кожним із таких суб'єктів та виділити позитивні і негативні моменти.

Зазначені зауваження носять виключно рекомендаційний характер і не впливають на в цілому позитивну оцінку проведеного дисертаційного дослідження.

ВИСНОВОК

1. Представлена на рецензію дисертація «Розслідування крадіжок з автотранспортних засобів» є самостійним й завершеним монографічним науковим дослідженням, в якому отримані науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення у сфері організаційно-тактичних засад методики розслідування крадіжок з автотранспортних засобів, важливим для науки кримінального процесу та криміналістики; теорії оперативно-розшукової діяльності.

2. Дисертаційне дослідження Дрозда Віталія Юрійовича «Розслідування крадіжок з автотранспортних засобів» цілком відповідає паспорту спеціальності 12.00.09 та встановленим вимогам до кандидатських дисертацій, передбачених пунктами 11, 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 «Про затвердження порядку присудження наукових ступенів».

3. Дрозд Віталій Юрійович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

**Завідувач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

К.О. Чаплинський

Підпис Чаплинського К.О. засвідчую:

**Перший проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук**

В.М. Ковбаса

